

Generelt og Europa

○ Af Jan Ove Rein, Cand. scient (zoologi)

Skorpioner er mest kendt, eller skal vi sige berygtede, for deres giftstik. Alle skorpioner er giftige, men er de nu også så farlige som rygterne siger?

Der findes idag omkring 1300 kendte arter og sikkert flere, som vi foreløbig ikke kender. Heldigvis er det et fåtal af disse, som regnes for at være farlige for mennesker, og da er det som regel kun børn, ældre eller andre med et svækket immunforsvar, som er i farezonen.

Modsat af hvad de fleste tror, så findes der ikke en eneste skorpion, som vi kan sige er ubetinget dødelig. Faktisk forholder det sig sådan, at et stik fra selv den farligste art sandsynligvis ikke vil medføre døden for et normalt friskt, voksent menneske, forudsat at behandling for evt. alvorlige symptomer er tilgængelig. Allergireaktioner på skorpiongiften, som man ofte ser det med stik fra f.eks. bier og hvepse, er ikke rapporteret. Allergireaktioner på modgift mod skorpionstik er imidlertid opstået hos nogle patienter, og har været en større trussel end selve giften.

Det bør imidlertid præciseres, at udviklingen af modgift har været temmelig vigtig i behandlingen af patienter, der var meget syge efter stik fra enkelte arter (mens modgift ikke har haft nogen dokumenteret virkning mod giften fra andre arter). Det vigtigste fremskridt i behandlingen af skorpionstik er dog udviklingen af en god symptomatisk behandling (at man behandler de symptomer som giften forårsager).

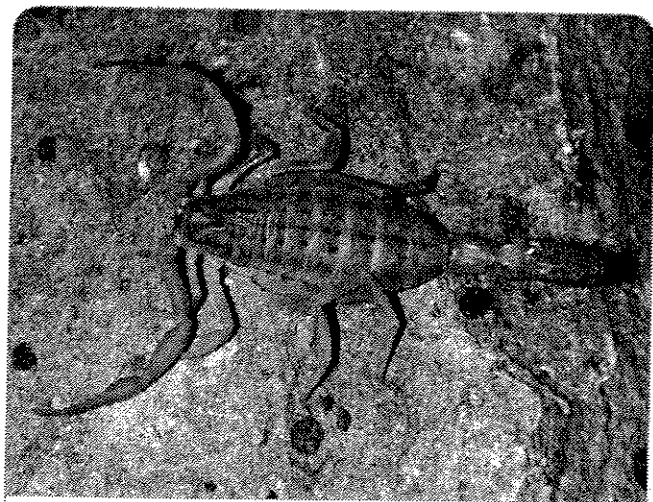
Rein, Jan Ove (2004)

Farlige Skorpioner I: Generelt og Europa.

Forum for Exotiske Insekter, 44:26-29.

Med undtagelse af den specielle art *Hemiscorpius lepturus* (Liochelidae), som bliver omtalt i en senere artikel, har skorpionerne en nervegift, som påvirker bioke-mien i nervesystemet. Dette kan give alvorlige forstyrrelser i hjerte- og åndedræts-systemet og i de alvorligste tilfælde medføre døden. De allerfleste arter giver imidlertid kun lokale symptomer, men mange skorpionstik kan være temmelig smertefulde (uden at de giver alvorlige systemiske symptomer). Dette gælder for de fleste arter i familien Buthidae, hvor vi også finder alle de arter, som har en kendt medicinsk betydning (med undtagelse af den ovenfor nævnte *H. lepturus*)

Et usikkerhedsmoment knyttet til virkningen af skorpionstik er skorpionernes evne til at variere den mængde af gift de bruger. Nogle stik kan oven i købet være uden brug af gift ("tørre stik"). En anden usikker-

* *Mesobuthus cyprius* (Cypern) har sammen med *M. gibbosus* den stærkeste gift af de europæiske skorpionarter, men den regnes ikke som farlig for mennesker. (Foto: Jan Ove Rein)

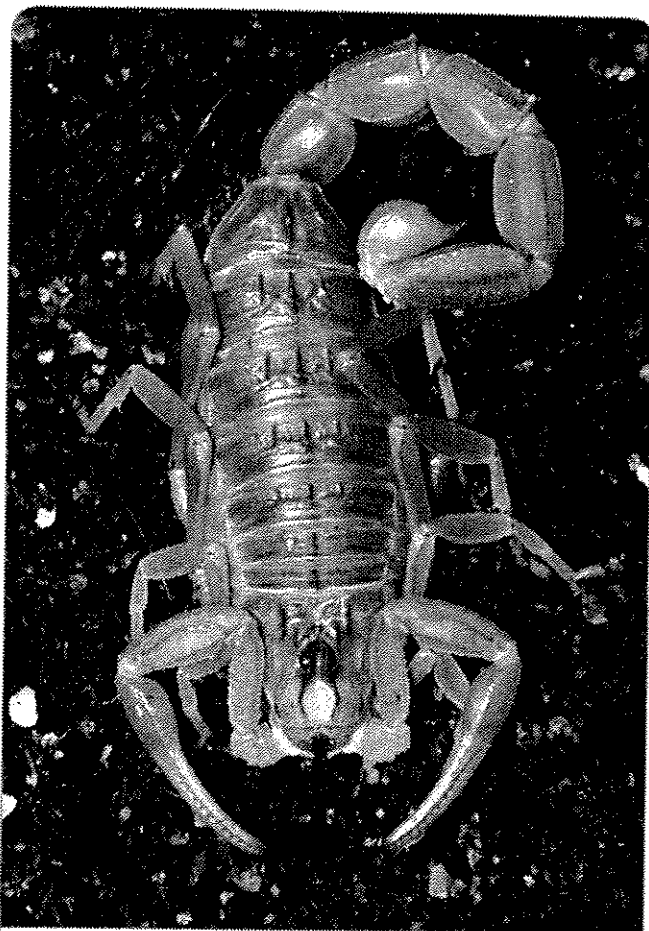

hedsfaktor er opdagelsen af "prevenom" hos enkelte arter (at skorpioner har to typer gift, hvor den første type er mindre farlig end den anden). Min artikel "Én skorpion, to gifttyper" i Exotiske Insekter nr. 39 omhandler dette emne.

Der er mange myter om hvilke arter der er farlige, og det kan være vanskeligt at skaffe opdateret information om dette. Jeg har i en årrække samlet videnskabelige artikler knyttet til skorpionforgiftninger, og vil i fire artikler forsøge at give en oversigt over hvilke arter, som dokumenteret kan give alvorlige symptomer hos mennesker. Det er imidlertid vigtigt at være opmærksom på at den medicinske litteratur ikke er fuldstændig, og at vi ikke kan udelukke at andre arter kan have medicinsk betydning. Mange arter lever i øde områder, hvor de sjældent eller aldrig kommer i kontakt med mennesker, og derfor måske ikke har forårsaget alvorlige forgiftninger.

Derudover sker der nok en underrapportering af skorpionstik i mange u-lande, således at flere arter end vi kender til, kan være involveret i alvorlige tilfælde. Et andet problem er at få identificeret den art, der har stukket. I en del litteratur beskrives skorpionerne som "sorte" skorpioner og "gule" skorpioner, og det gør det ekstra svært at finde ud af, hvilken art det reelt drejer sig om. Det gælder specielt i områder, hvor der findes flere potentielt farlige arter (F.eks. Egypten, hvor både *Buthus occitanus* og *Leiurus quinquestriatus* (begge er gule) og *Androctonus crassicauda* og *A. bicolor* (begge er sorte) findes). Fejlidentificering sker også da lægerne sjældent er særlig kompetente indenfor skorpion-taksonomi.

Denne første artikel vil omhandle eventuelle farlige arter i Europa samt lidt generel information om temaet. Seriens anden del vil omhandle arter fra Afrika, del III bringer

* Det sker at turister i Spanien og Portugal støder på *Buthus occitanus*, men artens gift er ikke farlig for mennesker
(Foto: Jan Ove Rein)

os til Mellemøsten, Asien og Afrika. I del IV vil jeg diskutere potentielt farlige arter i Nord- og Sydamerika. Af geografiske og faunistiske årsager bliver arter fra de centrale og østlige dele af Tyrkiet ikke omtalt i denne artikel. Udgangspunktet for disse arter er faunaen i Mellemøsten, og de bliver derfor behandlet i del III.

Europa

Der findes 21 arter i Europa, men kun tre af dem tilhører familien Buthidae. I det sydvestlige Europa finder vi *Buthus occitanus*, mens det i de sydøstlige dele er *Mesobuthus gibbosus* der dominerer. Italien udgør en slags grænse mellem udbredelsen af de to arter, men interessant nok findes ingen af arterne i Italien. Den tredje art er endemisk for Cypern, det er *Mesobuthus cyprius*.

* I dele af Italien findes *Euscorpilus italicus* i næsten alle ældre bygninger. Arten er imidlertid helt ufarlig, og vil sjældent eller aldrig stikke (såfremt man ikke klemmer dem) (Foto: Jan Ove Rein)

Ingen af de tre europæiske buthider anses for at være farlige for mennesker, og de er knap nok nævnt i den medicinske litteratur. I en undersøgelse af 500 skorpionstik i Spanien i perioden 1974-1979 (*Buthus occitanus*) fandt man ingen alvorlige tilfælde. Hos de allerfleste patienter opstod der kun lokale symptomer, men gerne med akutte smerter på stikstedet. Hos fem patienter blev der registreret tendenser til mere systemiske symptomer (ujævn puls og lavt blodtryk), men ingen af disse tilfælde udartede sig alvorligt efter behandling. Disse patienter var børn og voksne med et svækket immunforsvar på det givne tidspunkt.

De tilgængelige oplysninger tyder altså på at den europæiske form af *Buthus occitanus* ikke er far-

lig for mennesker. De afrikanske underarter af *Buthus occitanus* synes til gengæld at forårsage mere alvorlige symptomer end den europæiske form, men det ser vi nærmere på i del II.

I et studium af giften fra *Mesobuthus gibbosus* konkluderede forfatterne at denne art sandsynligvis er den giftigste i Europa. Det har imidlertid ikke været muligt at finde underbyggende oplysninger i litteraturen om alvorlige tilfælde knyttet til stik fra denne art. Arten har en rural udbredelse og kommer derfor ikke så ofte i kontakt med mennesker (selvom jeg dog kender et par tilfælde hvor folk har fundet den indendøre), men alligevel burde der findes noget litteratur om det, hvis den var specielt farlig.

Det samme gør sig gældende for *Mesobuthus cyprius*. For at opsummere kan vi sige, at der ikke foreligger informationer som gør det sandsynligt at de to *Mesobuthus*-arter i Europa er specielt farlige for mennesker, men som med alle buthider, bør de to arter behandles med forsigtighed.

Arterne fra slægten *Euscorpium* (*Euscorpidae*) er udbredt i store dele af Europa og lever ofte tæt ved mennesker (for nogle arter er det snarere en undtagelse at finde dem i naturen fremfor inde i huset). Et studium af 67 stik fra *Euscorpium flavicaudis* fortalte kun om lokale og ufarlige symptomer. En italiensk artikel konkluderer at *Euscorpium* ikke udgør noget medicinsk problem i Italien, og det er også konklusionerne i de fleste andre informationskilder jeg har tjekket. I en artikel bragt i Weekly Epidemiological Record i 2001 fortælles det imidlertid at *Euscorpium carpathicus* skulle være farlig, særligt for børn. Der er ikke opgivet forfatternavn og der gives ingen begrundelse for påstanden, hvorfor jeg ikke lægger nogen vægt på denne. Jeg konkluderer derfor at der ingen grund er til at tro at no-

* I Frankrig finder man tit *Euscorpium flavicaudis* i nærheden af mennesker, men den er helt ufarlig. En koloni af arten findes også i det sydlige England (Foto: Jan Ove Rein)

gen af arterne i slægten *Euscorpium* skulle udgøre nogen fare for mennesker. Det bør nok også nævnes at disse arter kun sjældent eller aldrig stikker, medmindre selvfølgelig at man får klemt dem.

Europas største skorpion, *Iurus dufourei* (*Iuridae*), er forholdsvis sjælden, og jeg har ikke fundet nogen rapporter i litteraturen om stik fra denne art. Der findes dog et udokumenteret tilfælde fra den græske ø Kos, hvor en mand blev alvorligt syg efter et stik af denne art. Problemet er, at det er umuligt at få bekræftet denne historie og derfor vanskeligt at konkludere noget som helst. Arten er sjælden og kommer nok sjældent i kontakt med mennesker.

En lignende historie findes også for den ligeledes sjældne *Calchas nordmanni* (*Iuridae*). Det var indbyggerne på den græske ø Megisti, der fortalte om alvorlige symptomer efter et stik. Her findes heller ingen videnskabelig bekræftelse, og det er vanskeligt at sige, om der er noget hold i historierne.

Det er muligt at et smertefuldt stik bliver karakteriseret som "alvorlige" symptomer, eller patienterne kan være blevet bidt eller stukket af andre giftige dyr. Men så længe der ikke findes "kvalitetssikrede" informationskilder, er det ikke til at konkludere sikkert.

Baseret alene på hvad der findes i den videnskabelige litteratur, er der intet der tyder på at disse to arter er farlige for mennesker. Men derfor skader det jo ikke at behandle dem med forsigtighed.

I næste artikel vil jeg præsentere nogle afrikanske arter, som man ikke bør blive alt for gode venner med.

Oversat af Tom Larsen

